

SINFDAN TASHQARI MASHG'ULOTLARNI TASHKIL QILISH BILAN O'QUVCHILARNI CHIZMACHILIK FANINI O'QITISHGA QIZIQTRISH

Bekqulov Q. Sh

Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika universiteti o'qituvchi

Sinfdan tashqari mashg'ulotlar bir tomondan, dars jarayonining uzviy davomi bo'lsa, ikkinchi tomonidan, o'quvchilarni kasb tanlashga yo'llash imkoniyatlarini ancha kengaytiradi. An'anaviy metodikaga ko'ra sinfdan tashqari ishda ishtirok etishga o'quvchilar ixtiyoriylik asosida jalb qilib kelingan. Mashg'ulotlarni tashkil etishning ushbu shakli bir kator ijobiy tomonlari bilan birga jiddiy kamchiliklarga xam ega. Jumladan, tajribalarimizdan ma'lum bo'ldiki, o'quvchilarning sinfdan tashkari mashg'ulotlarga nisbatan masuliyatsiz munosabatda bo'lishi, berilgan topshiriq va vazifalarni bajarishda intizomsizlik, jamoaga aloqador umumiy maqsadlarini hurmat qilmaslik kabi salbiy holatlar mashg'ulotlarning samarasiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Mashg'ulotlarda o'quv mashqlarini imkon boricha kamaytirishga intildik, mehnat obyektlarini o'quvchilar mehnat darslarida egallagan mehnat o'quvlarini hisobga olgan holda tanlab bordik. Materiallarga ishlov berish, yangi texnik yechimlarni ishlab chiqish jarayonida duch kelgan yangi jarayon mashqlar davomida faqat o'zlashtirib olish vazifasigina emas, balki u haqida umumiy tasavvurga ega bo'lib, muayyan buyum yasashda undan foydalanish vazifasi ham qo'yiladi.

Shunday qilib, darsdan tashqari ish jarayonida o'quvchilar mehnat darslaridagiga qaraganda unumli mehnat bilan band bo'lishi ta'minlandi. Yuqorida aytib o'tilgan barcha fikrlar mehnat tarbiyasi asosidagi darsdan tashqari mashg'ulotlar vazifalarini quyidagicha ifodalash imkonini beradi. U quyidagicha bo'lishi mumkin.

- 1) mehnat ta'limi davomida o'quvchilar olgan bilim va ko'nikmalarni mustaxkamlash, umumlashtirish hamda kengaytirish;
- 2) unumli mehnatga asoslangan ijodiy faoliyatga o'quvchilarni jalb qilish;
- 3) hozirgi zamon ishlab chiqarish asoslari xaqidagi tasavvurni kengaytirish;
- 4) xalq xo'jaligining zamonaviy ehtiyojlari asosida kasb tanlashga tayyorlash;
- 5) mehnatga bo'lgan ijobiy munosabatni shakllantirish.

Mexnat ta'limiga asoslangan darsdan tashqari mashg'ulotlar turli shakllarda amalga oshiriladi. Biz respublikamiz va xorijiy davlatlar pedagog olimlari tadqiqotlari hamda ta'lim tizimlari tahlili hamda o'z izlanishlarimiz natijasida umumiy o'rta ta'lim muassasalarida o'quvchilarni kasbga yo'naltirishga asoslangan darsdan tashqari mashg'ulotlarning barcha shakllarini shartli ravishda uch guruxga ajratib oldik.

To'garak darsdan tashqari mashg'ulotlarni tashkil qilishning keng tarqalgan va chuqur tadqiq etilgan shakli hisoblanib, ixtisoslashuvdan qat'iy nazar ularning ko'plab umumiy tomonlari mavjud. Shuning uchun turli tipdagi to'garaklarning rahbarlari boshqa ixtisosdagi to'garaklar

ishidagi kasbga yo'naltirishga oid ilg'or tajribalarini chuqur o'rganib, eng yaxshi tomonlarini o'z ishida qo'llashlari yuqori natijalarga erishish imkonini beradi. Albatta, to'garak ishini kasb tanlashga yo'llash asosida olib borish o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, uning metod va shakllariga ma'lum darajada tasir ko'rsatadi. Maktablarning ish tajribasida turli - tuman to'garaklar uchraydi. O'quv fanlar bilan bog'liqlik nuqtai nazaridan to'garaklarni uch guruxga:

Fanga doir to'garaklar deb, bevosita mehnat tarbiyasi bilan bog'liq bo'lgan to'garaklarga aytiladi. O'z mazmuniga ko'ra bu to'garaklar chizmachilik darsida o'quvchilar bajargan ishning davomi bo'lib, bunda o'quvchilarning faoliyati yanada murakkabroq, kengroq yo'lga qo'yiladi. Fanga doir to'garaklarga darsdan tashqari mashg'ulotlar xozircha kasbga yo'naltirish ishida tegishli o'rinni egallaganicha yo'q.

Amalga oshirgan kuzatishlar xamda tajriba - sinov ishlarimiz natijasida anik bo'ldiki, bu turdagi to'garak rahbarlari odatda fanlararo aloqadorlik xamda egallangan nazariy bilimlarning amaldagi tatbiqki doirasi bilan o'quvchilarni tanishtirishga yetarlicha e'tibor bermaydilar. Natijada, fanga doir to'garaklar tashkil qilingandan so'ng 1-2 oy o'tgach o'z ishini to'xtatadi, chunki o'quvchilarning mashg'ulotlarga bo'lgan qiziqishi yo'qoladi.

Fanlar bilan Bog'liq to'garaklar:

a) fanga doir, b) fanlararo, v) fandan tashqari; -

fanga doir, Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida kasbga yo'naltirishga asoslangan sinfdan tashqari mashg'ulotlarning umumiy tizimi. Bu muammoni hal qilishning eng ma'qul yechimiga bizning fikrimizga ko'ra fanlarga oid har bir tushunchaning amaliy tatbiqiga ko'prok e'tibor qaratish, ularni amalda namoyish qilish, mashg'ulotlarda amaliy yo'naltirilganlikni oshirishga e'tibor qaratish orqali erishiladi. Bu vazifalar hal etilganida ijodiy izlanishga chanqoq o'z kuchlarini sinab ko'rishni istagan o'quvchilar o'z imkoniyatlarini ishga solish uchun sharoit yaratiladi.

Fanlarararo to'garaklar ichida fizik-texnik to'garaklar eng keng tarqalgan mashg'ulot turi hisoblanadi. Bu turdagi to'garaklarda o'quvchilarni kasbga yo'naltirish ishlarining mazmuni to'garakning nomidan kelib chiqadi. Bunda o'quvchilar fizika kursida o'rganiladigan muayyan qonuniyatlarning amaldagi tatbiqi bilan tanishadilar, bu esa ularning qo'llanilish asoslarini ham bilib olishga imkon yaratadi. Shuningdek, o'quvchilar model konstruksiyasi, uning detallarini tayyorlash texnologiyasini ishlab chiqar ekanlar, texnologik bilim va o'quvlarni o'zlashtiradilar, model detallarini yasaganda esa ularning amaliy ko'nikmalari takomillashadi.

Fandan tashqari to'garaklar hozirgi vaqtda darsdan tashqari mashg'ulot sifatida keng tarqalgan. O'quvchilar faoliyatining mazmuniga ko'ra bu to'garaklar turli tuman bo'lishi mumkin. Mazkur xolda gap shunday fandan tashqari to'garaklar haqidagina boradiki, ularning ishlari uchun maktab ustaxonalaridan moddiy baza sifatida foydalaniladi yoki o'quvchilar faoliyati mehnat darslarida olingan bilim va malakalarga tayanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Boburmirzo, Kukiev., Achilov, Nurbek, Norboy o'g'li & Bekqulov, Quadrat, Shaydulloyevich. (2019). Technology for creating images in autocad. European Journal of Research and Reflection in Educational Science. 7 (12), 49-54-220.
2. Shaydulloyevich, B. K. (2020). Increasing students' graphic literacy through teaching the sciences of drafting and descriptive geometry. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8 (4), Part II, 75-78.
3. Achilov Nurbek Norboy o'g'li, Bekqulov Quadrat Shaydulloyevich, Ko'kiyev Boburmirzo Baxodir o'g'li & Jumayev Isroil Omandovlat o'g'li (2020). Methods of developing creative abilities in children. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8 (10), Part II, 151-153.
4. Bekqulov Quadrat Shaydulloyevich., Kukiyeu Boburmirzo Bahodir ugli., Avazova Guzal Rustambek qizi. (2020). The works in the framework of five initiatives at chircik state pedagogical institute in tashkent region. EPRA International Journal of Research and Development, 5 (3), p. 411-412.
5. Boizaqova, S. A., Bekqulov Q.Sh. (2021). Ko'rinishlar mavzusni tushuntirishda detal modelini o'ziga qarab o'rganishning ahamiyat. ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES, 2(3), 96-101.
6. Ko'kiyev, J. S., Bekqulov Q.Sh. (2021). MUHANDISLIK GRAFIKASI FANLARINI BOSHQA FANLAR BILAN BOG'LIQLIGI. ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES, 2(3), 34-39.
7. Bekqulov Q.Sh. (2021). Chizmachilik va chizma geometriya fanlarini o'qitish orqali o'quvchilarni grafik savodxonligni oshrish. "Экономика и социум" №10(89), С. 1314-1319.
8. Bekqulov Q.Sh. (2021). Ortogonal proyeksiyalarni qayta tuzish usullaridan foydalanib talabalarning fazoviy tassavurlarini rivojlantirish. "Экономика и социум" №10(89), С. 1314-1319.
9. Q.SH.Bekqulov. (2020) Chizmachilik va chizma geometriya fanlarini o'qitish orqali o'quvchilarning grafik savodxonligni oshrish. Maktab va hayot, № 2, 3-4.
10. Achilov N N., Ko'kiyev.B.B., Bekqulov.Q.Sh., Yaqqol atsvirlarni bajarishda AutoCAD dasturidan foydalanib loyihalash, Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендирий, № 2, 122-125.

11. Qudrat Shaydulloyevich Bekqulov, Yig'ish chizmalarini detallarga ajratishda yo'l qo'yadigan tipik xatolar. ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES, 1 (3), 321-325.
12. Bekqulov Q.Sh., To'laganova H. Chizmachilik fanidan o'quvchilarning fazoviy tasavvurini oshirishda tugallanmagan chizmalardan foydalanish. Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендириў, № 3, 111-113.
13. Xalimov M., Bekqulov Q. Chizmachilik fanini o'qitishda interaktiv metodlarni qo'llash zaruriyati. Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендириў, № 3, 102-105.
14. Boizaqova Sh.A., Bekqulov Q.Sh. Ko'rinishlar mavzusini tushuntrishda detal modelini o'ziga qarab o'rganishning ahamiyati. Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендириў, № 3, 117-120.
15. Bekqulov Q.Sh., To'laganova H. Muhandislik grafikasi fanlarida talabalar chizma bajarishda yo'l qo'yadigan tipik xatolar. Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендириў, № 3, 107-111.
16. Bekqulov Q.Sh., Boizaqova Sh.A. Muhandislik grafikasi fanlarini boshqa fanlar bilan bog'liqligi. Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендириў, № 3, 113-117.
17. Bekqulov Q.Sh. O'quvchilar yo'l qo'yadigan tipik xatolarni tizimga solish va prognoz qilish oldini olish choralari. Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендириў, № 3, 105-107.
18. Sherxanova.D.K bitruv malakaviy ish.2018 y.
19. Murodov, Sh.K va boshkalar, (2020). Chizma geometriya. Oliy pedagogika o'kuv yurtlari uchun darslik, Toshkent, "Iqtisod-moliya".
20. Kokiye, B.B. (2020). Present-day problems of drawing science. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8 (4), 203-205.
21. Valiev, A'zamjon Ne'matovich. "Oddiy geometrik shakllarning istiqbolli xususiyatlari va uni o'rganishdagi masalalar haqida". CENTRAL ASIAN JOURNAL OF NAZARIY VA AMALIY FANLAR 2.4 (2021): 54-61.
22. Boburmirzo, Kukiev., Achilov, Nurbek, Norboy o'g'li & Bekqulov, Qudrat, Shaydulloyevich. (2019). Technology for creating images in autocad. European Journal of Research and Reflection in Educational Science. 7 (12), 49-54-220.
23. Shaydulloyevich, B. K. (2020). Increasing students' graphic literacy through teaching the sciences of drafting and descriptive geometry. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8 (4), Part II, 75-78.
24. Achilov Nurbek Norboy o'g'li, Bekqulov Qudrat Shaydulloyevich, Ko'kiyev Boburmirzo Baxodir o'g'li & Jumayev Isroil Omandovlat o'g'li (2020). Methods of developing creative abilities in children. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8 (10), Part II, 151-153.
25. Bekqulov Qudrat Shaydulloyevich., Kukiye, Boburmirzo Bahodir ugli., Avazova Guzal Rustambek qizi. (2020). The works in the framework of five initiatives at chirkhik state

pedagogical institute in tashkent region. EPRA International Journal of Research and Development, 5 (3), p. 411-412.

- 26.Boizaqova, S. A., Bekqulov Q.Sh. (2021). Ko'rinishlar mavzusni tushuntirishda detal modelini o'ziga qarab o'rganishning ahamiyat. ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES, 2(3), 96-101.
- 27.Ko'kiyev, J. S., Bekqulov Q.Sh. (2021). MUHANDISLIK GRAFIKASI FANLARINI BOSHQA FANLAR BILAN BOG'LIQLIGI. ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES, 2(3), 34-39.